

Stadspark Weert

Klimaatpark als eerbetoon aan roemrucht verleden

Weert is een van de droogste en warmste plekken van Nederland. Toch staan in de Midden-Limburgse gemeente ook regelmatig de straten blank. De gemeente probeert het tij te keren met een ambitieus beleid voor klimaatadaptatie. Speerpunt is de uitbreiding van een stadspark op de restanten van het kasteel van Graaf van Horne. Dit park biedt straks verkoeling aan de versteende binnenstad en ruimte om te recreëren.

Door het uitkopen en verplaatsen van een houthandel ontstaat er ruimte voor de vergroting van het stadspark. Het park ligt op een van de oudste locaties van Weert, naast de restanten van kasteellocatie De Nijenborgh, de zetel van Graaf van Horne. De uitbreiding kan worden gerealiseerd doordat de gemeente de locatie van een houthandel heeft aangekocht die was gevestigd op de voormalige voorburch. De houthandel is verplaatst naar een bedrijventerrein. Door de uitbreiding neemt de oppervlakte van het stadspark toe van 1,6 naar 2,9 hectare.

Prominente plaats

In 2018 was het 450 jaar geleden dat Philips de Montmorency (Graaf van Horne) in Brussel werd onthoofd, samen met Lamoraal van Egmont. Dit betekende de aanzet tot de Tachtigjarige Oorlog. Tijdens het Van Hornejaar in 2018 stond Weert uitgebreid stil bij deze historische gebeurtenis. Zo kwam er een burgerinitiatief voor de oprichting van een ruitersstandbeeld van Graaf van Horne. Weert heeft de graaf de afgelopen jaren stevig omarmd en positioneert zich als 'de stad van Graaf van Horne'. Het ontwerp van het nieuwe stadspark refereert sterk aan de kasteelgeschiedenis van deze plek. Het ruitersstandbeeld van de graaf krijgt een prominente plaats in het nieuwe park. In het plan is niet alleen het zichtbaar maken van de historie maar ook klimaatadaptatie een belangrijk speerpunt. Hittestress en droogte worden een steeds groter probleem in Weert, dat op een hoge dekzandrug ligt en waar het warmer en droger is dan gemiddeld in Nederland. Bovendien speelt het plan in op de vergrijzing van de bevolking van Weert. In de directe omgeving van het park wonen veel oudere en vaak kwetsbare mensen, die in het park een welkome plek voor een ommetje vinden.

Om de stad leefbaar te houden moet er geïnvesteerd worden in plekken die verkoeling bieden en water kunnen opvangen. Het vergrote stadspark zorgt voor meer water, grotere biodiversiteit, uitbreiding van natuurlijke oevers en groen in het versteende centrum van Weert. Een diversiteit aan bomen maakt het park in de toekomst minder kwetsbaar voor droogte. Met dit project investeert de gemeente in de gezondheid van haar inwoners.

Klooster en verzorgingshuis

De gemeente gaf bureau Nohnik de opdracht voor het uitbreidingsplan. Het bureau werkte daarvoor samen met het lokale oudheidkundig genootschap De Aldenborgh en met Stichting Ruitersstandbeeld Philips de Montmorency. Cultuurhistorie is belangrijk omdat de locatie aan het ontstaan van Weert ten grondslag ligt. Diverse elementen maken de geschiedenis zichtbaar. Zo verbeeldt een groene haag de muren die destijds de voorburch omheinden. Het water van de stadsgracht – op dit moment ondergronds onder een parkeerplaats – wordt opengemaakt en daarmee weer zichtbaar. Aan de andere zijde staat dit water in verbinding met de nog oudere Aldenborgh, tegenwoordig een klooster en verzorgingshuis. Ook deze waterloop wordt weer aan de oppervlakte gebracht. Water speelt een belangrijke rol in de geschiedenis van Weert. In de dertiende eeuw werd vanuit België de twaalf kilometer lange Weerterbeek gegraven om water aan te voeren voor de stads- en kasteelgracht. Het werd een belangrijke economische ader voor de stad die daarmee uitgroeide tot vestingstad op een kruispunt van historische handelsroutes – van 's-Hertogenbosch naar Maaseik en van Keulen naar Antwerpen. Deze route loopt langs de rijksmonumenten Aldenborgh, Nijenborgh, Martinuskerk en het middeleeuwse stadhuis, thans museum. Het stadspark wordt een stapsteen in dit lint.

De ontmanteling van de voormalige houthandel Scheijmans in Weert was in februari 2020 in volle gang. | Foto Jeroen Kuit

In 2018 kreeg de in 1568 onthoofde Graaf van Horne een bronzen ruitersstandbeeld na een burgerinitiatief. Het beeld van kunstenaar Jos Dirix krijgt een plek in het nieuwe stadspark. | Foto Stichting Ruitersstandbeeld Philips de Montmorency

Archeologische rijkdom

Het stadspark wordt een mooi gebied om in te wandelen, voor sport en spel, elkaar simpelweg te ontmoeten en om verkoeling te zoeken voor alle inwoners en bezoekers van Weert. De routes worden versterkt doordat er meer toegangen komen. De betekenis en waarde van het stadspark wordt vergroot door samenwerkingen met de Stichting Stadsgidsen, die een Van Hornewandeling heeft ontwikkeld, met de jaarlijkse landelijke Open Monumentendagen en de Nationale Archeologiedagen, met Ku&Cu (kunst- en cultuureducatie) vanuit het RICK (regionaal instituut voor cultuur en kunst) met educatieve programma's voor basisscholen en voortgezet onderwijs. De archeologische rijkdom van het park maakt het aantrekkelijk voor bezoekers. In het stadspark ligt nu al een archeologisch speerpunt als onderdeel van de provinciale Arceo Route. Via een QR-code vinden bezoekers een website met informatie over de geschiedenis. Het gehele park – buiten de gedeelten die al rijksmonumentaal zijn – is inmiddels als gemeentelijk monument aangewezen.

Veel zwaar verkeer

Cruciaal voor het plan was de aankoop van de locatie door de gemeente. Daarmee maakte Weert een eind aan de onwenselijke situatie van een houthandel midden in de stad op een historische locatie, waar bovendien het vele zware verkeer voor onveilige situaties zorgde voor de vele scholieren die de houthandel passeren. Deze stap van de gemeente is in lijn met een eerdere beslissing van de gemeenteraad om geen nieuwe bebouwing in het stadspark toe te staan. Dat volgde op plannen variërend van de bouw van een appartementencomplex tot een nieuw stadhuis. Daarnaast is het uitplaatsen van milieu-

hinderlijke bedrijven uit woonomgevingen gemeentelijk beleid. En het mes snijdt aan twee kanten: terwijl de inwoners van Weert weer de beschikking krijgen over een van de historisch gezien belangrijkste plekken van de stad, krijgt de houthandel op de nieuwe locatie de ontwikkelruimte die op de huidige locatie niet mogelijk was.

Historisch groen

Het project is een voorbeeld van hoe fysieke maatregelen om droogte en hittestress in de stad tegen te gaan kunnen samengaan met een ruimtelijke kwaliteitsimpuls waarbij erfgoed een centrale plek inneemt. Financiële steun vanuit de Erfgoed Deal heeft vooral de hoge kwaliteit van de ingrepen in de cultuurhistorische elementen mogelijk gemaakt. Nu is het bijvoorbeeld mogelijk om de resultaten en vondsten van de archeologische opgravingen die nog zullen volgen, te laten terugkomen in het ontwerp, extra ruimte voor waterberging te creëren en historisch groen toe te voegen. Door de combinatie van park en cultuurhistorie wordt de bewustwording van het belang van erfgoed op een natuurlijke wijze gestimuleerd. De provincie Limburg ondersteunt de bovenregionale uitstraling van dit project en geeft financiële steun aan de ambities van het stadsbestuur om deze historisch belangrijke plek terug te geven aan de bewoners van Weert. Het is mooi om te zien dat de bijdrage van de Erfgoed Deal ervoor zorgt dat andere partijen ook extra in het gebied gaan investeren.

Marianne Arts werkt als adviseur bij de afdeling Ruimte & Economie van de gemeente Weert.